

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΛΑΜΙΑΣ
Ν.Π.Δ.Δ.
ΧΩΡΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ-ΛΑΜΙΑ

ΛΑΜΙΑ 28.02.2018

Πληροφορίες: Λεωνίδας Κωστόπουλος
Τηλέφωνο : 2231039606-6944258005n
E-mail : leonidaskostopoulos@yahoo.gr
ekthesi_lamias@mail.com

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΛΑΜΙΑΣ - ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η ιδέα της δημιουργίας μίας σύγχρονης μορφής προβολής των προϊόντων του Νομού Φθιώτιδας σε αντικατάσταση της Ανοιξιάτικης εμποροπανήγυρης του Μαΐου συζητείται για πρώτη φορά στη Γενική Συνέλευση του Εμπορικού Συλλόγου τον Μάρτιο του 1958.

Τον Απρίλιο του 1961 αποφασίζεται να γίνουν συντονισμένες προσπάθειες προς το Νομάρχη, το Δήμο και το Υπουργείο Εμπορίου για την κατάργηση της εμποροπανήγυρης του Μαΐου και την αντικατάστασή της με μία σύγχρονη έκθεση.

Κατόπιν της σύμφωνης γνώμης του Διοικητικού Συμβουλίου Λαμίας και πρόταση της Νομαρχίας προς το Υπουργείο Εμπορίου εκδίδεται διάταγμα το 1962, σύμφωνα με το οποίο καταργείται η εμποροπανήγυρη του Μαΐου.

Το 1967 εγκαινιάζεται η 1η Γεωργική Έκθεση σε μισθωμένο χώρο βόρεια της πόλης της Λαμίας, στην οποία συμμετέχουν εκθέτες από όλη την Ελλάδα.

Το 1970 αγοράζεται από το Νομαρχιακό Ταμείο, η έκταση στην οποία βρίσκεται σήμερα η Πανελλήνια Έκθεση Λαμίας, επιφανείας 167.000 τ.μ.

Το 1975 συστήνεται Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εμπορίου, ενώ το 1977 του μεταβιβάζεται η κυριότητα του γηπέδου.

Το 1988 ξεκίνησαν οι εργασίες ανέγερσης τριών στεγασμένων εκθεσιακών χώρων 2.700 τ.μ. έκαστος, τα οποία αν και λειτούργησαν, δεν θεωρήθηκαν ποτέ αποπερατωμένα.

Από το Μάιο του 1967 και για 50 συναπτά έτη, η Πανελλήνια Έκθεση Λαμίας αποτελούσε μοχλό ανάπτυξης και ενδυνάμωση της ευρύτερης Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. Με την στήριξη της Πολιτείας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά και την επιχειρηματικά συλλογικά όργανα, χρόνο με το χρόνο, η Έκθεση είχε να επιδείξει σε Έλληνες και ξένους επισκέπτες τον παραγωγικό πλούτο και μόχθο της ευρύτερης περιοχής.

Σε τελική ανάλυση η Έκθεση Λαμίας ως δραστηριότητα:

- Ενίσχυε τον κομβικό ρόλο της πόλης της Λαμίας
- Ενίσχυε την εμπορική δραστηριότητα της ευρύτερης περιοχής

- Συνέβαλλε στην ανάπτυξη παραλλήλων δραστηριοτήτων
- Δημιούργησε εισοδήματα
- Συνέβαλλε στη διαδικασία διάχυσης της καινοτομίας.

ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Μετά τις τελευταίες εξελίξεις και την φθίνουσα πορεία της Έκθεσης Λαμίας τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της κακοδιαχείρισης της μη τήρησης νομιμότητας, την απουσία ελέγχου και την αδιαφορία γενικότερα από μέρους της πολιτείας, ίσως αποτελεί σημαντική ευκαιρία μετά την απόφαση του Υπουργείου Οικονομίας & Ανάπτυξης, να περιέλθει η Έκθεση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση μέσω της δημιουργίας μίας Ανωνύμου Εταιρείας (ειδικού σκοπού), η οποία θα μπορέσει να τονώσει και να προσδώσει στην Έκθεση όχι μόνο Εθνικό αλλά και διεθνή χαρακτήρα.

Θα πρέπει όμως να εξετασθεί σε βάθος το Νομοθετικό πλαίσιο που θα διέπει τον νέο Φορέα και θεωρώ αναγκαίο στην σύνθεση του Δ.Σ. της Ανωνύμου Εταιρείας, να συμμετέχει με ποσοστό που θα ορισθεί και το Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης, να εξετασθεί το θέμα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και το βασικό πρόβλημα του καθολικού διαδόχου, ώστε να μην επιβαρυνθούν οι πολίτες με χρέη που σε καμία περίπτωση δεν δημιούργησαν οι ίδιοι.

Περαιτέρω, η Έκθεση Λαμίας αποτελεί σημαντικό κόμβο και πυλώνα ανάπτυξης όλης της περιοχής, η οποία όμως, θα πρέπει να αναβαθμιστεί πλήρως, να ακολουθήσει το δρόμο της σύγχρονης πρακτικής και αντίληψης και να αποκτήσει πρόσβαση σε νέες αγορές, στην έρευνα και τις τεχνολογικές εξελίξεις, τις νέες μορφές οργάνωσης διοίκησης και παραγωγής.

Επίσης, οι παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις, είναι αυτές που έχουν καταστήσει την εξειδίκευση ως χαρακτηριστικό επιτυχίας σε κάθε ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Είναι ουσιαστικό και απαραίτητο για τη λειτουργία και αναβάθμιση της Έκθεσης Λαμίας να καθοριστούν οι δυνατές πηγές χρηματοδότησης. Για την οποιαδήποτε βέβαια χρηματοδότηση είναι απαραίτητο, να εκπονηθεί ένα ολοκληρωμένο “Master Plan” μαζί με την μελέτη Οικονομικής Σκοπιμότητας και Βιωσιμότητας, καθώς και η εκπόνηση μελετών για τα έργα υποδομής και τον εξοπλισμό.

Στην επόμενη ενότητα θα αναλυθεί το επιχειρησιακό σχέδιο της αναβάθμισης της Έκθεσης και ο προσδιορισμός νέων στόχων και λειτουργιών.

ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ

Ως βασικός μεσοπρόθεσμος στόχος εξετάζονται δύο περιπτώσεις: Ένα κέντρο μικτών χρήσεων (συνεδριακό – εκθεσιακό) και ένα υδρο - ψυχαγωγικό θεματικό πάρκο.

Η σκοπιμότητα των δύο υπό εξέταση περιπτώσεων είναι η ανάδειξη της Έκθεσης Λαμίας σε προωθητική δραστηριότητα της Φθιώτιδας και της Στερεάς Ελλάδας, η ενίσχυση παράλληλων οικονομικών δραστηριοτήτων και τέλος η ανάδειξη της πόλης της Λαμίας σε πόλο ανάπτυξης δια-περιφερειακής σημασίας.

Α. Κέντρο μικτών Χρήσεων (Εκθεσιακό Συνεδριακό Κέντρο)

Σκοπός του Κέντρου μικτών χρήσεων θα είναι να δρα συμπληρωματικά και ενισχυτικά στην Έκθεση Λαμίας, εντός των εγκαταστάσεων αυτής, ως ένα βασικό έργο υποδομής, ανάπτυξης και ενίσχυσης.

Θα αποτελεί μεν το ευέλικτο και σύγχρονο εκθεσιακό κέντρο, αφετέρου θα προσθέτει συνεδριακές δραστηριότητες στο επιχειρηματικό πλάνο, δρώντας καταλυτικά στην οικονομία της περιοχής.

Ο νέος ευέλικτος εκθεσιακός χώρος θα είναι αυτός που θα ενισχύει την προσπάθεια διοργάνωσης νέων κλαδικών γεγονότων, ενώ ο συνεδριακός χαρακτήρας θα αποτελέσει την προωθητική εκείνη δραστηριότητα για ενδυνάμωση της Έκθεσης στον Ελληνικό αλλά και διεθνή εκθεσιακό χάρτη.

Η αποδοτικότητα των συνεδρίων είναι πολλαπλή προς την Περιφέρεια, διότι ενισχύει την τουριστική και καταναλωτική κίνηση από τους συνέδρους και την προβολή της πόλης διεξαγωγής του συνεδρίου και της ευρύτερης περιοχής.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η περιφέρεια στερείται σύγχρονων συνεδριακών κέντρων μέσης κλίμακας, ενώ αποτελεί ιδανική συμπλήρωση των πανεπιστημιακών σχολών της περιοχής, ως γεωμετρικός τόπος ερευνητικών δραστηριοτήτων.

Ένα τέτοιο κέντρο μικτών χρήσεων δύναται να συμβάλει τα μέγιστα στη διοργάνωση κλαδικών εκθέσεων, ζητημάτων σύγχρονης τεχνολογίας καθώς επίσης και σε μία σειρά γεγονότων όπως :

1. Εκθέσεις Τέχνης
2. Μουσικές εκδηλώσεις – Φεστιβάλ
3. Ημερίδες – Ομιλίες
4. Διαγωνισμοί
5. Επιδείξεις Μόδας
6. Τελετές Απονομής
7. Προπονητήριο ανάπτυξης αθλημάτων σάλας
8. Μουσείο Γεωργικής ιστορίας σε συνεργασία με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο που προβάλλει μεθόδους καλλιέργειας, μηχανήματα πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής για τα βασικά γεωργικά προϊόντα της περιοχής κτλπ.

B. Ψυχαγωγικά Θεματικά Πάρκα

Τα ψυχαγωγικά θεματικά πάρκα είναι εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής στις οποίες προσφέρονται ποικίλες ψυχαγωγικές υπηρεσίες στους επισκέπτες, γύρω από έναν ή περισσότερους θεματικούς άξονες.

Τα ψυχαγωγικά θεματικά πάρκα μπορούν να ανεγερθούν αυτοτελώς ή σε συνδυασμό με ξενοδοχεία τριών αστερών και άνω. Επίσης τα ψυχαγωγικά θεματικά πάρκα μπορούν να ενταχθούν σε σύνθετα τουριστικά καταλύματα.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας των πάρκων αναψυχής έρχεται να προσθέσει νέα δεδομένα στις δραστηριότητες αναψυχής και ψυχαγωγίας στον ευρωπαϊκό χώρο, αποτελώντας συγχρόνως συνέχεια των εννοιών “πράσινου τουρισμού” και της “επιστροφής στη φύση”.

Η κεντρική εξουσία αλλά και η τοπική αυτοδιοίκηση άρχισαν να δείχνουν ενδιαφέρον σε αυτή τη νέα βιομηχανία αναψυχής και πολλές φορές εμπλέκονται άμεσα, δεδομένου ότι οι κοινωνικές – οικονομικές επιπτώσεις, τόσο σε επίπεδο χώρας, όσο κι σε επίπεδο περιφέρειας, είναι σημαντικές.

Η λειτουργία των θεματικών πάρκων είναι συνδεδεμένη με την έννοια της αεροφόρου ανάπτυξης, διότι έχουν άμεση σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων , λόγω του χαρακτήρα της επένδυσης και των σχετικών εξοπλισμών.

Η ύπαρξη ενός θεματικού πάρκου εμπλουτίζει το τουριστικό δυναμικό της περιοχής και ενισχύει το brand name, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Η τουριστική πολιτική προσανατολίζεται προς την ανάπτυξη και στήριξη των πάσης φύσης δραστηριοτήτων που αφορούν στην ψυχαγωγία. Στη συνέχεια η τοπική αυτοδιοίκηση, οι τουριστικοί φορείς, οι τραπεζικοί οργανισμοί, οι κατασκευαστικές εταιρείες, αποτελούν ένα σύνολο που συνθέτει την ευρύτερη αγορά της ψυχαγωγίας και αναψυχής.

Τα περισσότερα από τα Ευρωπαϊκά πάρκα είναι εγκατεστημένα σε αστικές ζώνες με πρόσβαση από δίκτυο αυτοκινητοδρόμων και σιδηροδρόμων. Γενικά ο τόπος εγκατάστασης ενός θεματικού πάρκου, καθώς και η προσβασιμότητα του, αποτελούν προσδιοριστικά στοιχεία για την επιτυχή και βιώσιμη έκβαση του εγχειρήματος, καθώς ο βαθμός επισκεψιμότητάς του είναι άμεσα συνδεδεμένος με τα παραπάνω στοιχεία.

Στην Ελλάδα αν εξαιρέσουμε το Μυθολογικό Πάρκο Αναβύσσου Αττικής, το Ζωολογικό πάρκο Αττικής, το Allou Fun Park Αττικής και ορισμένα μικρά πάρκα με θέμα το νερό που λειτουργούν στη Περιφέρεια, δεν υπάρχει κάτι άλλο να επιδείξει η χώρα και να αποτελέσει εστία τουριστικού ενδιαφέροντος.

Η περιοχή μας διαθέτει όλα εκείνα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα για την πραγματοποίηση και αξιοποίηση μιας τόσο σημαντικής επένδυσης, που θα δώσει ώθηση και αναπτυξιακό τόνο στο σύνολο των δραστηριοτήτων των τοπικών επιχειρήσεων και της κοινωνίας κατ' επέκταση.

Τα Θεματικά Πάρκα αποτελούν μέρος της αγοράς θεαμάτων (Manager Attractions) τα οποία μπορούν να ορισθούν σαν οι πόροι που σε μόνιμη βάση ελέγχονται και ρυθμίζονται για την απόλαυση, τη διασκέδαση, τη ψυχαγωγία και την εκπαίδευση του επισκεπτόμενου κοινού. Κατά συνέπεια στα θεματικά πάρκα περιλαμβάνονται τα Αρχαία μνημεία, ιστορικά οικοδομήματα, πάρκα και κήποι, θεματικά πάρκα, ζωολογικοί κήποι, μουσεία, γκαλερί τέχνης, πρώην βιομηχανικοί χώροι και λούνα παρκ.

Επίσης τα θεματικά πάρκα ανάλογα με το κεντρικό τους θέμα διακρίνονται σε ζωολογικά, υδάτινα, αναψυχής, φυσικά, μυθολογίας κτλ.

Για να ορισθεί ένα manager Attraction ως θεματικό πάρκο πρέπει να πληροί μία σειρά κριτηρίων, τα σημαντικότερα από τα οποία απεικονίζονται στο παρακάτω γράφημα:

Τα θεματικά πάρκα διαφοροποιούνται μεταξύ τους με βάση:

1. Το μέγεθος (έκταση χώρου, μέγεθος επένδυσης, αριθμός επισκεπτών)
2. Τη στόχευση πελατείας (Προσέλκυση τοπικών ή εκδρομικών επισκεπτών)
3. Τον τύπο διασκέδασης
4. Την εποχικότητα

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα θεματικά πάρκα μπορούμε να τα διακρίνουμε στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Πάρκα Εθνικού ενδιαφέροντος
2. Πάρκα περιφερειακού ενδιαφέροντος
3. Πάρκα τοπικού ενδιαφέροντος
4. Πάρκα διεθνούς ενδιαφέροντος

Ανάλογα με την κατηγορία του πάρκου διαφοροποιείται το ύψος της επένδυσης, η καλυπτόμενη επιφάνεια, τα έσοδα, ο αριθμός επισκεπτών, καθώς και οι θέσεις απασχόλησης.

Επειδή ο χωροταξία αποτελεί την πρώτη ύλη της τουριστικής ανάπτυξης, σε ό,τι αφορά στην κατασκευή και εγκατάσταση των θεματικών πάρκων, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το γενικό

χωροταξικό σχέδιο της περιοχής εγκατάστασης, να δείξουμε σεβασμό στις υπόλοιπες οικονομικές δραστηριότητες και να σεβαστούμε την αρμονία του περιβάλλοντος.

Από την εγκατάσταση και λειτουργία του θεματικού πάρκου επωφελούνται μία σειρά εμπορικών επιχειρήσεων και παροχής υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται πέριξ του πάρκου, καθώς επίσης και τα μέσα μαζικής μεταφοράς πρόσβασης στο πάρκο, λόγω αύξησης των χρηστών τους.

Όσο αφορά τώρα την προστασία του οικοσυστήματος και του περιβάλλοντος γενικότερα η κατασκευή και λειτουργία του θεματικού πάρκου οφείλει να συμπεριληφθεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο τουριστικής πολιτικής με τη θέσπιση θεσμικών και νομικών κανόνων.

Συμπερασματικά, στην Ελλάδα παρατηρείται ελλειμματική προσφορά του προϊόντος “θεματικά πάρκα” στο βαθμό που προσφέρεται από άλλα Ευρωπαϊκά ή εκτός Ευρώπης κράτη.

Η δημιουργία ολοκληρωμένων θεματικών πάρκων στην Ελλάδα θα διαφοροποιήσει και θα αναβαθμίσει το υφιστάμενο τουριστικό προϊόν, εξυπηρετώντας παράλληλα ορισμένες από τις ανάγκες και απαντήσεις των στοχευμένων τμημάτων της τουριστικής αγοράς, τόσο σε τοπικό, όσο σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Από τον Ελληνικό χώρο λείπουν θεματικά με κεντρικό θέμα τον συνδυασμό της φύσης, της τέχνης και της επιστήμης. Με άλλα λόγια πάρκα ολιστικής προσέγγισης των φυσικών και πνευματικών δραστηριοτήτων που μπορούν να πραγματοποιηθούν.

Η κατασκευή και λειτουργία του θεματικού πάρκου, συνεπάγεται δημιουργία θέσεων απασχόλησης και είναι αιτία περιφερειακής ανάπτυξης: Οικογένειες εγκαθίσταται πλησίον των τόπων λειτουργίας των θεματικών πάρκων. Οι νέοι παραμένουν στο τόπο τους διότι τους προσφέρεται απασχόληση. Αυτό το είδος ποιότητας ζωής που επιδιώκεται να επιτευχθεί αξιοποιώντας κατά τον καλύτερο τρόπο τις προσφερόμενες από τον τόπο ανέσεις, αποτελεί μια βασική πρόκληση για το μέλλον της περιφερειακής ανάπτυξης.

Στον τομέα γενικά των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, η λειτουργία των θεματικών πάρκων συγκροτεί μία ολοκληρωμένη βιομηχανία. Η κατασκευή και διαχείριση μιας παρόμοια οντότητας, αποκαλύπτουν διάφορα στοιχεία, τα οποία αφορούν συγχρόνως στην αρχιτεκτονική ιδέα, στην εμφύχωση, στην επισίτιση, στα καταλύματα κτλ, στα πλαίσια ενός κοινωνικό - οικονομικού περιβάλλοντος.

Η εμπειρία από τον βαθμό επισκεψιμότητας των θεματικών πάρκων, έχει οδηγήσει στην παρατήρηση σημαντικών φαινομένων, όπως:

- a) Με την έναρξη λειτουργίας ενός πάρκου, επιτυγχάνεται το μέγιστο ποσοστό επισκεψιμότητας, σε αντίθεση με άλλες δραστηριότητες, όπου παρατηρείται μία σταδιακή κλιμάκωση. Κατά συνέπεια το κυρίως μέλημα είναι η διατήρηση των υψηλών ποσοστών επισκεψιμότητας του πάρκου και
- b) Η εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου, είτε στα πλαίσια των ψυχαγωγικών, είτε στα πλαίσια των επαγγελματικών δραστηριοτήτων, έχει ως συνέπεια την διαφοροποίηση των επισκεπτών των πάρκων. Έτσι τα πάρκα δεν τα επισκέπτονται μόνο οι ντόπιοι, αλλά και ένα ποσοστό σε εξέλιξη τουριστών.

Οι προτιμήσεις σε όλη την Ευρώπη για τα θεματικά πάρκα εξελίσσεται με ταχείς ρυθμούς. Παρατηρείται αυξητική τάση της ζήτησης, η οποία ακολουθείται από την αύξηση των εσόδων και της απασχόλησης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ως επίλογος αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Στη χώρα μας έχουν μέχρι σήμερα κατασκευασθεί με σύμβαση παραχώρησης αρκετά σημαντικά έργα, υπερεθνικής κυρίως σημασίας. Η μέθοδος αυτή προβλέπει τη συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων για την κατασκευή έργων που δημιουργούν σημαντικά έσοδα, με αντάλλαγμα την ανάληψη της διαχείρισης των έργων αυτών για χρονικό διάστημα που καθορίζεται στη σύμβαση.

Έργα που κατασκευάστηκαν με τη μέθοδο αυτή, η Αττική Οδός, η γέφυρα Ρίου – Αντίρριου, το αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος, το στάδιο Καραϊσκάκη, καθώς επίσης και αρκετοί χώροι στάθμευσης για λογαριασμό του ΥΠΕΧΩΔΕ και Δήμων.

Επιπρόσθετα κομβικό σημείο για την ανάπτυξη μιας νέα επιχειρηματικότητας, αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο για τις “ενεργειακές κοινότητες”, που ανοίγει το δρόμο σε οργανισμούς να κάνουν το μεγάλο βήμα και από καταναλωτές να γίνουν παραγωγοί ενέργειας.

Οι ενεργειακές κοινότητες είναι ένας θεσμός με σημαντικό οικονομικό και περιβαλλοντικό όφελος, που διευκολύνει ώστε η κοινωνία να είναι παρούσα στο μεγάλο μετασχηματισμό της ενέργειας, ενισχύοντας την αποκέντρωση της παραγωγής, καθώς αφορά εγκαταστάσεις μικρής ισχύος, υποστηρίζει την τοπικότητα και ανοίγει νέες προοπτικές για την χώρα τόσο για την διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος, όσο και για την ανάπτυξη περιφερειακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε σχέση με τα έργα αυτά.

Ο θεσμός των “ενεργειακών κοινοτήτων” αποτελεί μεγάλη ευκαιρία για ανάπτυξη και τοπικής εμβέλειας επενδύσεις, φιλικές για το περιβάλλον.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Π.Ε.Λ.

Κωστόπουλος Λεωνίδα-Μιχαήλ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών – Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Αναβάθμιση του Εκθεσιακού Κέντρου Λαμίας 2005)
- Θεματικά Πάρκα: Η συμβολή τους στην Τουριστική Ανάπτυξη - Λουκάς Ντούβας
- Θεματικά Πάρκα: Σύνθετες επενδύσεις σε Ανταγωνιστική Αγορά – Ίκκας α.
- Η κοινωνία της Αναψυχής - Λύτρας Π. (interbooks)
- Θεματικά Πάρκα και Τουριστική Ανάπτυξη – Ηλιόπουλου χρ., Τσίπα Ματ., Λουτριώτης Μ. - Εργασία Σεμιναρίου 2006
- Country Packs – Leader Magazine 2000 – 2001
- Unsecteur Economique en Developpement: Les Parks De Loisirs – Coulange J.P., Paris 1987
- Sites: www.dramcateuk.com / www.pc.gc.ca / www.themeparksonline.gr / www.cityguide.com / www.funtrivia.com /